

บทที่ 2

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

2.1 เกี่ยวกับ สภาพแวดล้อม

2.1.1 คำนิยาม ความหมายของคำว่า "สิ่งแวดล้อม"

2.1.2 ความหมายของของนิเวศวิทยา

2.2 เกี่ยวกับ อาชญากรรม

2.2.1 ความหมายของอาชญากรรม

2.2.2 การจำแนกอาชญากรรม

2.2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรม

2.2.4 แนวความคิดในการควบคุม หรือ การป้องกันปราบปราม
อาชญากรรม

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมและอาชญากรรม

2.3.1 ความสัมพันธ์ของแนวความคิด

2.3.2 ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม

2.1 เกี่ยวกับ สภาพแวดล้อม

แม้ว่าสภาวะแวดล้อมมีการนำไปใช้แพร่หลายในหลายสาขาวิชาในลักษณะคล้าย ๆ กัน เช่น สิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อม และภาวะแวดล้อม โดยคำเหล่านี้มุ่งจะแทนคำภาษาอังกฤษ คำว่า Environment

2.1.1 คำนิยาม และความหมายของคำว่า "สิ่งแวดล้อม"¹ สิ่งแวดล้อมมีความหมายตามคำจำกัดความจากหลายที่มาดังนี้

¹ สมิทธิ์ สระอุบล , มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์) หน้า 5-23

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงให้ความหมายไว้ว่า “สภาวะรอบตัวซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนเรา”

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดความหมายไว้ว่า “คือผลรวมของปรากฏการณ์ทั้งหลายอันเกิดอยู่โดยรอบ และมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของชีวิต”

สำนักงานสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กำหนดไว้ว่า “คือสภาพธรรมชาติของน้ำ ดิน และบรรยากาศ รวมทั้งพืชและสัตว์ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีวิต ทางตรงและทางอ้อม นอกจากนั้น คือสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้นและมีผลต่อความเป็นอยู่และสังคมแห่งสภาพธรรมชาติและทรัพยากร ไม่ว่าจะผลนี้เกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือปัจจัยอื่น ๆ”

ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษของ Webster คำ Environment หมายถึง

“ The surrounding conditions, influence or forces that influence or modify : as : a : the whole complex of climatic , epidemic and biotic factors that act upon an organism or an ecological community and ultimately determine its form and survival - compare HABITAT b : the aggregate of social and cultural conditions (as customs, laws, language, religion, economic and political organization) ”

Nicolson (1975) ได้นิยามสิ่งแวดล้อมว่า “คือปัจจัยภายนอกที่เป็นส่วนรวมทั้งหมดซึ่งมีอิทธิพลต่อประชากรหนึ่ง”

Andrewartha (1961) ได้นิยามสิ่งแวดล้อมว่า “คือทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอิทธิพลต่อโอกาสที่สิ่งมีชีวิตตัวใดตัวหนึ่งจะมีชีวิตรอดและเจริญพันธุ์ได้”

อุทัย หิรัญโต (2526 : 76-77) ให้ไว้ว่า สิ่งแวดล้อม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่เร้าและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนหรือกลุ่มคน สิ่งแรกที่มนุษย์ได้อาศัยดำรงชีพ และดำเนินชีวิตส่วนตัวหรือชีวิตสังคม ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ซึ่งหมายถึงสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งเป็นสิ่งที่มิรูปร่าง และไม่มีรูปร่าง รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งดังกล่าวได้แก่ อากาศ แสงสว่าง ความร้อน ฯลฯ สิ่งแวดล้อมเป็นทั้งแหล่งที่มา และค้ำจุนชีวิตมนุษย์ ดังจะเห็นได้ว่า ร่างกายของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมที่ล้อมรอบกายมนุษย์ หากมนุษย์ขาดสิ่งแวดล้อมก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลในการปรุงแต่งนิสัยปรัชญาแห่งชีวิต และสติปัญญาของมนุษย์อีกด้วย

ในพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ - ไทย (2524:132) กล่าวว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึง วงเขตของการกระตุ้นและการกระทำต่อกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่เป็นวัตถุและมีชีวิต

ส่วนพจนานุกรมศัพท์ภูมิศาสตร์อังกฤษ - ไทย (2523: 251) ให้ความหมายว่า สิ่งแวดล้อม หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่แวดล้อมมนุษย์อยู่โดยรอบ ในทางวิชาภูมิศาสตร์ หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สิ่งแวดล้อมหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งแวดล้อม และมนุษย์ มีอิทธิพลเกี่ยวโยงถึงกัน เป็นปัจจัยในการก่อเกิดเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งมีส่วนเสริมสร้างหรือทำลายปัจจัยอื่น อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นวงจรและวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันทั้งระบบ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

มนุษย์อาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต มนุษย์จะอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อม แต่แตกต่างกัน คือในระยะแรก ๆ นั้นสิ่งแวดล้อมได้เกิดขึ้นก่อนมนุษย์ก่อนเป็นเวลานาน เมื่อมีการแตกเผ่าเหล่ากอของมนุษย์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ธรรมชาติที่มีให้มนุษย์ไม่เพียงพอที่จะสนองความต้องการด้านปัจจัยสี่ มนุษย์ ได้วิวัฒนาการสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่นี้ด้วยการดัดแปลงสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความเป็นอยู่ จนกลายเป็นสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมขึ้น สิ่งแวดล้อมจึงมีทั้งเกิดขึ้นมาเองและที่มนุษย์ปรับปรุงเสริมแต่งขึ้น

ประเภทของสิ่งแวดล้อม

1. สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คือ สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ภูมิประเทศ ดิน ฟ้า อากาศ
2. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม คือ สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เสริมสร้างหรือ กำหนดขึ้น เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ อาจแบ่งได้เป็น
  - 2.1 สิ่งแวดล้อมในทางสังคม เช่น เพื่อนบ้านที่ใกล้ชิด แหล่งเสื่อมโทรม ความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
  - 2.2 สิ่งแวดล้อมทางครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคม ที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์มากที่สุด และมีอิทธิพลต่อความประพฤติของมนุษย์มากที่สุด

2.1.2 นิเวศวิทยา

นิเวศวิทยา ได้ก่อเกิดขึ้นเป็นเวลานานโดยมีธรรมชาติมีส่วนทำให้การกำหนดหลักการและความเข้าใจเกี่ยวกับนิเวศวิทยา ซึ่งจะประกอบด้วย ชนิด (Diversity) ปริมาณ (Quantity) สัดส่วน (Proportion) และการกระจาย (Distribution) ของสิ่งแวดล้อม ความหมายของนิเวศวิทยา มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้มากมาย ที่สำคัญมีดังนี้

คำว่า “นิเวศวิทยา” (Ecology) มาจากภาษากรีก “ Oikos ” ซึ่งแปลว่าบ้านหรือที่อยู่อาศัยและ “ Logos ” ซึ่งแปลว่า การมีเหตุผลหรือความคิด คือศาสตร์ที่มีเหตุผล หรือวิทยาศาสตร์ ดังนั้นนิเวศวิทยา จึงแปลว่า วิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยที่อยู่อาศัย ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม (Environmental) ที่ประกอบกันเป็นที่อยู่อาศัย คำว่า “สิ่งแวดล้อม” นี้ หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่โดยรอบสิ่งมีชีวิต

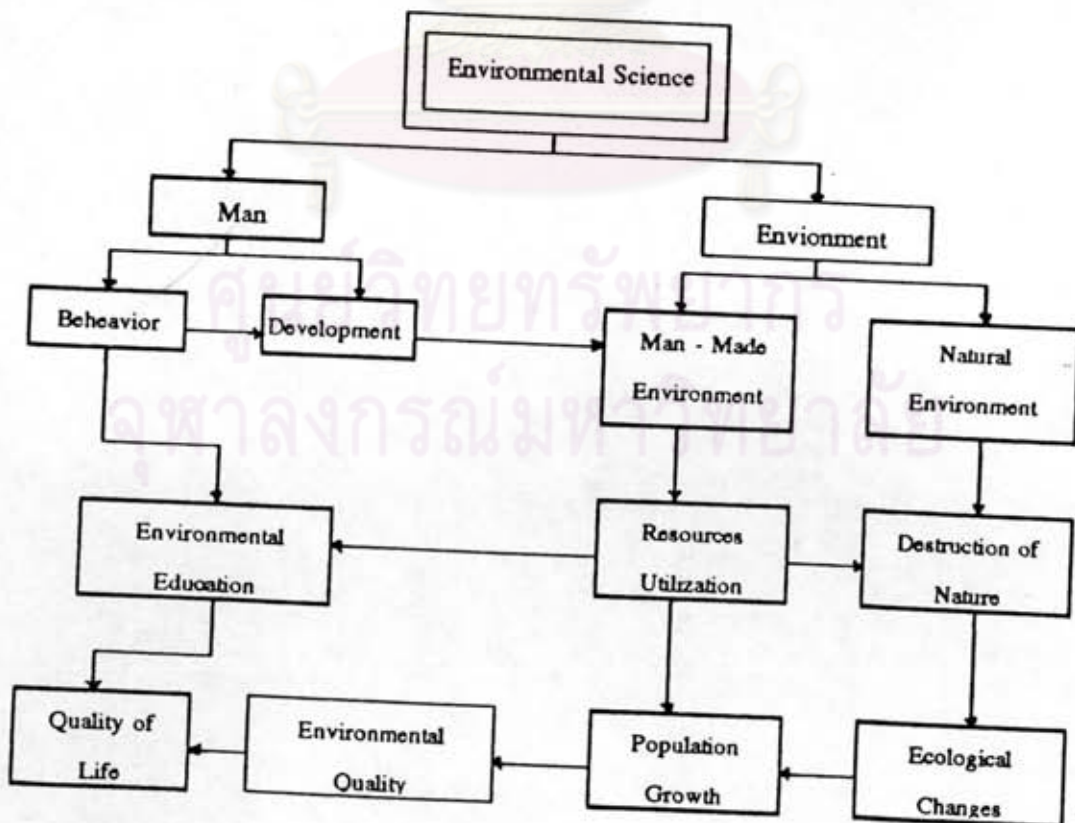
ความหมายของ “นิเวศวิทยา” จากพจนานุกรมภาษาอังกฤษของ Webster ได้ให้นิยามไว้ว่าเป็นสาขาหนึ่งของศาสตร์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอินทรีย์วัตถุ และสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่แสดงออกโดยวัฏจักร และวงจรตามธรรมชาติ โดยพัฒนาการ และโครงสร้างชุมชน โดยการกระทำต่อกันระหว่างอินทรีย์วัตถุต่างประเภทกัน โดยการแจกแจงทางภูมิศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงประชากร

นิเวศวิทยาเป็นเรื่องราว Theme ที่เกี่ยวกับการกระทำต่อกัน (Interactive) ระหว่างอินทรีย์วัตถุ กับ สิ่งแวดล้อม

Odum (1963) ให้ข้อคิดเห็นว่า นิเวศวิทยา ได้ถูกพัฒนาจากสาขาวิชาชีววิทยา เพราะว่า สาขาวิชาทางชีววิทยาเป็นศาสตร์ของชีวิต เป็นทั้งวิทยาศาสตร์พื้นฐาน และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ Odum ได้กำหนด และให้ความหมาย นิเวศวิทยา ลงไปถึง “ระบบ” ว่า “ระบบนิเวศวิทยา (Ecosystem) หมายถึงหน่วยของพื้นที่หนึ่งๆที่ประกอบด้วยสังคมของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมที่ทำหน้าที่ร่วมกัน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ระบบ คือ ระบบเปิด (Open systems) ระบบปิด (Close systems) และ ระบบโดด (Isolated system) ระบบนิเวศหนึ่ง ๆ จะแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของระบบนั้น ๆ ซึ่งในการศึกษาขั้นนี้จะกล่าวถึง ระบบเมือง (Urban systems) ซึ่งเป็นระบบเปิด รูปแบบการศึกษาจะคล้ายคลึงกับการศึกษาด้วยหลักการและเหตุผล ในที่นี้ “ระบบ” หมายถึง หน่วยของเขตหนึ่งๆที่ประกอบด้วยสรรพสิ่งที่มีความสัมพันธ์พฤติกรรมและเอกลักษณ์ร่วมกัน ความสัมพันธ์นี้จะมีขั้นตอนที่ต่อเนื่อง เกิดพฤติกรรมแบบผสมผสาน สุดท้ายก็แสดงเอกลักษณ์เด่นเฉพาะร่วมกัน เช่น เป็นระบบป่าไม้ ระบบเมือง ระบบสังคม ระบบเกษตร ฯลฯ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปในความหมายของสิ่งแวดล้อม และนิเวศวิทยา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะไม่แตกต่างกันมากนัก ส่วนให้ความสำคัญกับทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นรูปธรรม หรือนามธรรม สามารถกระตุ้น ส่งผลอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ทั้งทางบวกและทางลบ เกี่ยวเนื่องกัน เป็นวัฏจักร แต่ในส่วนของนิเวศวิทยาจะตีกรอบของการศึกษา กำหนดระบบ แสดงถึงความสัมพันธ์กันแบบเป็นรูปแบบ การศึกษาเกี่ยวกับงานสิ่งแวดล้อมนี้ก็เพื่อนำข้อสรุปมาปรับปรุงคุณภาพของชีวิตมนุษย์ ในหลักการ และแนวความคิดต้องใช้ทุกแขนงวิชา เพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนของงานชิ้นนี้ เนื่องจากการศึกษาในลักษณะเช่นงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นแนวทางการศึกษารูปแบบที่ได้นำเอาหลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์มาเป็นวิธีการศึกษาสังคม ที่เรียกว่า " วิทยาศาสตร์สังคม " หรือ Social Science มีวิธีการศึกษาในแนวทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้อย่างมีลำดับขั้นตอนของปรากฏการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์เหล่านั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ ทักษะคิด ความรู้สึก และทักษะ เพื่อกำหนดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมเข้ากับมนุษย์ กล่าวคือ เป็นการเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตามศาสตร์ของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยา ซึ่งเป็นการศึกษาเพิ่มเติมจากกลุ่มนักอาชีวศึกษาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับอาชีวกรรม เน้นหนักในส่วนของสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม ผลจากการศึกษาได้ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กันตามแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 2.1 โครงร่างแนวทางการศึกษาทางวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

แนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสามารถนำมาปรับเข้ากับศาสตร์ อื่นหลายแขนงเช่น ทางชีวนิเวศวิทยา ทางเศรษฐกิจ ทางวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึงศาสตร์ของนิเวศวิทยาอาชญากรรม ส่วนบุคคลกับส่วนสังคมในกลุ่มแต่ละกลุ่มต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางบุคคลและทางสังคมของบุคคลอื่น ๆ แต่ละกลุ่มต่างก็ถูกแวดล้อมเช่นเดียวกับปัจเจกบุคคลยังถูกแวดล้อมโดยกลุ่มอื่น ๆ อีกด้วย

มีนักภูมิศาสตร์หลายท่าน ได้พยายามที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งแนวความคิดในเรื่องนี้สามารถแยกออกได้เป็น 4 แนวคือ (บุญเลิศ สดสุขชาติ 2524:11-13)

- 1) แนวความคิดภาวะแวดล้อมต้องเป็นไปหรือที่เรียกกันว่ากลุ่ม "ดีเทอร์มินิซึม" (Environmental determinism) เป็นแนวความคิดทางภูมิศาสตร์ที่เน้นอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอยู่เหนือมนุษย์
- 2) แนวความคิดภาวะแวดล้อมอาจจะเป็นไปหรือเรียกว่ากลุ่ม "พอสซิบิลิ ซิม" (Environmental possibilism) เป็นแนวความคิดทางภูมิศาสตร์ที่ถือว่า ความเป็นอยู่ของมนุษย์เรานั้นไม่ได้อยู่ใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมธรรมชาติอย่างสมบูรณ์ ธรรมชาติแวดล้อมเพียงแต่กำหนดวงไว้อย่างกว้าง ๆ
- 3) แนวความคิดคาดการณ์ล่วงหน้า (Environmental perception) เชื่อว่ามนุษย์สามารถนำประสบการณ์ ข้อมูล ความรู้สึก สิ่งเข้า มาใช้ตีความเพื่อแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม
- 4) แนวความคิดที่ว่ามนุษย์คือผู้เปลี่ยนแปลงโลก (Human as modifiers of the earth) นักภูมิศาสตร์กลุ่มนี้เชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้ควบคุมธรรมชาติ

แนวความคิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ข้อ ดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้เราทราบถึงความสัมพันธ์และบทบาทที่สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลกับมนุษย์จากมากไปหาน้อยตามลำดับ โดยเฉพาะในข้อ 2) เชื่อว่าสิ่งแวดล้อมสามารถกำหนดพฤติกรรมมนุษย์

2.2 เกี่ยวกับอาชญากรรม

ความเป็นมา หรือ จุดเริ่มต้นของอาชญากรรมได้กล่าวกันว่า อาชญากรรมเป็นสิ่งที่มีอยู่ประจำในสังคมตั้งแต่เริ่มที่มีมนุษย์ อาชญากรรมคืออาการที่แสดงถึงความไม่สมบูรณ์ (Imperfections) และความบกพร่อง (Deficiencies) ของระเบียบสังคม นักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ว่า เมื่อความต้องการของมนุษย์เกินกว่าการยับยั้งชั่งใจการฝ่าฝืนระเบียบก็จะเกิดขึ้น สมาชิกของสังคมหนึ่ง ๆ จึงต้องถือกฎระเบียบ

ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ในขั้นแรกหากมีสมาชิกในสังคมคนใดฝ่าฝืนโดยประเพณีในสังคมนั้น ๆ ก็จะไม่ยอมรับและถูกประณาม ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้น และมีขนาดใหญ่ขึ้น มีความซับซ้อนมากขึ้น ความสับสนและความบกพร่องของสังคมทำให้สังคมมีความจำเป็นต้องออกกฎระเบียบ หรือ มาตรฐานของสังคมเพื่อให้อันในสังคมนั้น ๆ ปฏิบัติตามที่เราเรียกว่า “ กฎหมาย ” หากว่ามีผู้ใดประพฤติฝ่าฝืนระเบียบหรือมาตรฐานของสังคมที่วางไว้ การกระทำนั้นถือว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมาย (Law Violation) หรือ อาชญากรรม (Crime)

การขัดแย้งหรือฝ่าฝืนระเบียบสังคมกับอาชญากรรม (Nonconformity and Crime) ในสังคมปัจจุบัน การขัดแย้งหรือฝ่าฝืนระเบียบของสังคม มิได้หมายความว่าเพียงการประพฤติผิดศีลธรรมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีเท่านั้น ยังหมายความรวมถึงการกระทำผิดต่อกฎหมายด้วย การกระทำอันเป็นการขัดแย้งหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายเรียกว่า “ อาชญากรรม ” (Crime) หากผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องรับโทษ และการกระทำบางอย่างแม้ว่าจะเป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย แต่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กหรือเยาวชนไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม แต่เรียกว่าเป็นการกระทำผิด (Delinquency) กฎหมายในที่นี้จะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ กฎหมายที่มีโทษทางอาญา เราเรียกการกระทำผิดต่อกฎหมายนี้ว่า อาชญากรรม หรือ การกระทำผิด แต่กฎหมาย อีกประเภทหนึ่งที่มีได้กำหนดโทษทางอาญาไว้สำหรับผู้ฝ่าฝืน แต่เป็นกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ และความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนต่อเอกชน เช่น กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การกระทำผิดหรือการฝ่าฝืนกฎหมายในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นอาชญากรรมเช่นเดียวกัน แต่ถือว่าเป็นความผิดในทางแพ่ง (Torts) ซึ่งทำให้ผู้อื่นเสียหายจะต้องรับผิดชอบด้วยการชดใช้

2.2.1 ความหมายของอาชญากรรม

อาชญากรรม หรือ การกระทำผิดอาญาต่างกับการกระทำผิดในทางแพ่ง ตรงที่การกระทำผิดในทางอาญานั้นถือเป็นการผิดต่อสังคม เช่น การทำร้ายร่างกายผู้ใดผู้หนึ่งได้รับบาดเจ็บถือว่าเป็นความผิดทางอาญา เพราะนอกจากผู้ที่ถูกทำร้ายได้รับบาดเจ็บแล้ว สังคม หรือ รัฐ ได้รับความเสียหายด้วยเพราะผู้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ และเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดนั้นถือว่าเป็นตัวแทนของสังคมหรือของรัฐ ส่วนความผิดในทางแพ่งเป็นเรื่องระหว่างเอกชนต่อเอกชน ข้อพิจารณาต่าง ๆ คือ ผลจากการกระทำความผิดหากไม่ส่งผลเสียต่อสังคมหรือ รัฐ แล้วถือว่าเป็นความผิดทางแพ่ง เช่น การผิดสัญญาระหว่างคนสองคน ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินภายในครอบครัว เป็นต้น

อาชญากรรม จึงมีความหมายรวมถึงการกระทำผิดทางอาญาโดยทั่วไป รวมถึงพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ฯลฯ ที่มีโทษทางอาญา ซึ่งจะต้องมีองค์ประกอบ และบทกำหนดโทษไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นความผิดสถานใด เช่น ลักทรัพย์ ฆ่าคนตาย ฉ้อโกง ความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค ฯลฯ

- ลักษณะ 1 ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร มี 4 หมวด
 หมวด 1 ความผิดต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท
 และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 หมวด 2 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร
 หมวด 3 ความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายนอกราชอาณาจักร
 หมวด 4 ความผิดต่อสัมพันธ์ไมตรีกับต่างประเทศ

- ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง
 หมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงาน
 หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

- ลักษณะ 3 ความผิดเกี่ยวกับความยุติธรรม
 หมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม
 หมวด 2 ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

- ลักษณะ 4 ความผิดเกี่ยวกับศาสนา

- ลักษณะ 5 ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุขของประชาชน

- ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชน

- ลักษณะ 7 ความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลง
 หมวด 1 ความผิดเกี่ยวกับเงินตรา
 หมวด 2 ความผิดเกี่ยวกับดวงตรา แสตมป์ และตั๋ว
 หมวด 3 ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร

- ลักษณะ 8 ความผิดเกี่ยวกับการค้า

- ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ

ในด้านกฎหมายนั้น มุ่งประเด็นตรงที่ต้องมีตัวบทกฎหมายวางไว้ ผู้ที่ฝ่าฝืน หรือ การกระทำที่เป็นการฝ่าฝืน จึงถือว่าเป็นอาชญากรรม

โดยทั่วไปปัญหาอาชญากรรมมักเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นในภาพกว้าง ๆ คือ²

- ยังมีอัตราการว่างงานมาก อัตราอาชญากรรมก็ยิ่งสูงขึ้น
- อัตราอาชญากรรมในเขตชุมชนสูงกว่าในชนบท
- ยังมีการกระจายรายได้ไม่ทัดเทียมกันมากเท่าใด อัตราอาชญากรรมก็ยิ่งสูงขึ้น
- ยิ่งสังคมมีความเจริญรวดเร็วเพียงใด อัตราอาชญากรรมก็สูงขึ้นตามความเจริญดังกล่าว อาจวัดได้จากการขยายกิจการอุตสาหกรรมและอัตราการเปลี่ยนจากงานเกษตรกรรม
- ยังมีการย้ายถิ่นเข้ามาเพียงใด อัตราอาชญากรรมก็ยิ่งสูงขึ้น
- กลุ่มผู้มีรายได้น้อยจะเป็นกลุ่มที่มีผู้กระทำความผิดมากกว่ากลุ่มอื่น

2.2.2 การจำแนกอาชญากรรม³ อาชญากรรม (Crime) แบ่งไว้เป็น 2 ประการ คือ

1. ตามแนวทางของกฎหมาย (Legal approach) ให้คำนิยามของอาชญากรรมว่าเป็นการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนหรือขัดกับกฎหมายที่วางไว้และผู้กระทำนั้นจะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2499

2. ด้านสังคม (Sociological approach)

พิจารณาถึงการกระทำของบุคคลว่าฝ่าฝืน หรือ ขัดแย้งด้วยเหตุใด ประกอบกับอะไรที่เป็นปัจจัยทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับระเบียบของสังคมได้

กฎหมายอาญาได้มีการบัญญัติไว้ล่าสุดปี พ.ศ.2499 ได้ถือประกาศใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลาเกือบ 40 ปีแล้ว ตลอดเวลาที่ผ่านมาก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบ้างแต่ก็เป็นไปในรายละเอียด ซึ่งได้แบ่งประเภทของการกระทำผิดทางอาญาไว้ 12 ลักษณะคือ

2. พล.ต.ต.ชาย เสวิกุล , อาชญาวิทยาและชันสูตรวิทยา (กรุงเทพฯ ฯ ; โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2517) หน้า 14-15

3. พล.ต.ต.ชาย เสวิกุล , เรื่องเดิม หน้า 10-12

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต

หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย

หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก

หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนเจ็บป่วย หรือ คนชรา

ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและ ชื่อเสียง

หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ

หมวด 2 ความผิดฐานเปิดเผยความลับ

หมวด 3 ความผิดฐานหมิ่นประมาท

ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์

หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ และปล้น
ทรัพย์

หมวด 3 ความผิดฐานฉ้อโกง

หมวด 4 ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้

หมวด 5 ความผิดฐานยักยอก

หมวด 6 ความผิดฐานรับของโจร

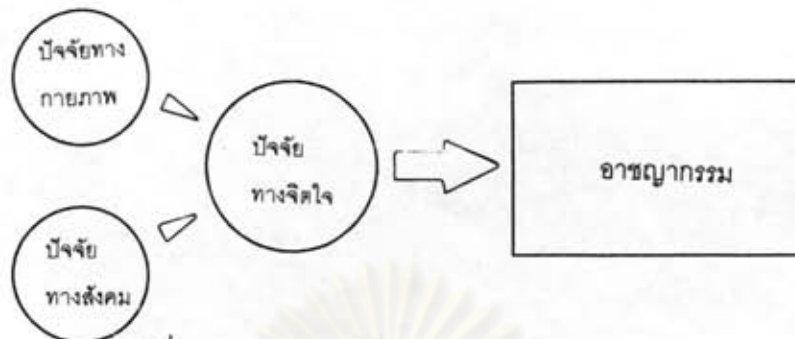
หมวด 7 ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์สิน

หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก

2.2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรม⁴

นักอาชญาวิทยาหลายท่านได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุแห่งอาชญากรรมมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 โดยมี ลอมโบรโซ (Lombrosso) กาโรเฟโร (Garofero) และเฟอร์รี (Ferry) เป็นผู้ริเริ่ม ต่อมาได้มีผลงานของเดอร์คไฮม์ (Derkhiem) และ ด้านจิตวิเคราะห์ ของซิกมันด์ฟรอยด์ (Sigman Freud) ได้แบ่งสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

⁴ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ , การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม ; หลักทฤษฎีและมาตรการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ , 2526) หน้า 121-125

แผนภูมิที่ 2.2 แสดงการเกิดอาชญากรรม

จากแผนภูมิดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า แนวความคิดนี้เชื่อว่าการเกิดอาชญากรรมต้องประกอบไปด้วยปัจจัยทางสภาพแวดล้อม และจิตสำนึกของอาชญากร ซึ่งมีส่วนผลักดันให้เกิดอาชญากรรมได้ คือ ถ้าเมื่อใดปัจจัยทางด้านสังคมและกายภาพมีอิทธิพลเหนือปัจจัยด้านจิตใจแล้ว การเปลี่ยนแปลงสภาพจิตของอาชญากรก็จะตัดสินใจที่จะประกอบอาชญากรรมได้

Sutherland E.H. ได้กล่าวถึงข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดอาชญากรรม มีชื่อทฤษฎีนี้ว่า Differential Association มีหลักว่า การที่คนเราประพฤติเช่นนั้นเพราะอิทธิพลของปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural factors) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอาชญากรรมได้กล่าวสรุปไว้ว่า

1. อาชญากรรมมิได้เกิดขึ้นเอง แต่เป็นสิ่งที่เรารู้ขึ้น
2. การเรียนรู้นี้ หมายความว่าเรียนรู้รวมทั้งทางด้านวิธี และทัศนคติ
3. หน่วยสังคมเบื้องต้น เป็นมูลเหตุสำคัญในการที่คนเราจะได้เรียนรู้การประกอบอาชญากรรม หน่วยสังคมเบื้องต้นเหล่านั้น ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น
4. การที่คนเรากลายเป็นอาชญากร เพราะความรู้สึกลงในด้านที่โน้มเอียงไปไปในทางที่จะฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เหนือกว่าความรู้สึกว่าควรปฏิบัติตามกฎหมาย
5. ความรุนแรง อันดับความสำคัญ และความยาวนานของระยะเวลาที่มีสิ่งยั่วยุเป็นเครื่องวินิจฉัยถึงปฏิกิริยาของการที่จะแสดงออกไปในทางอาชญากรรม

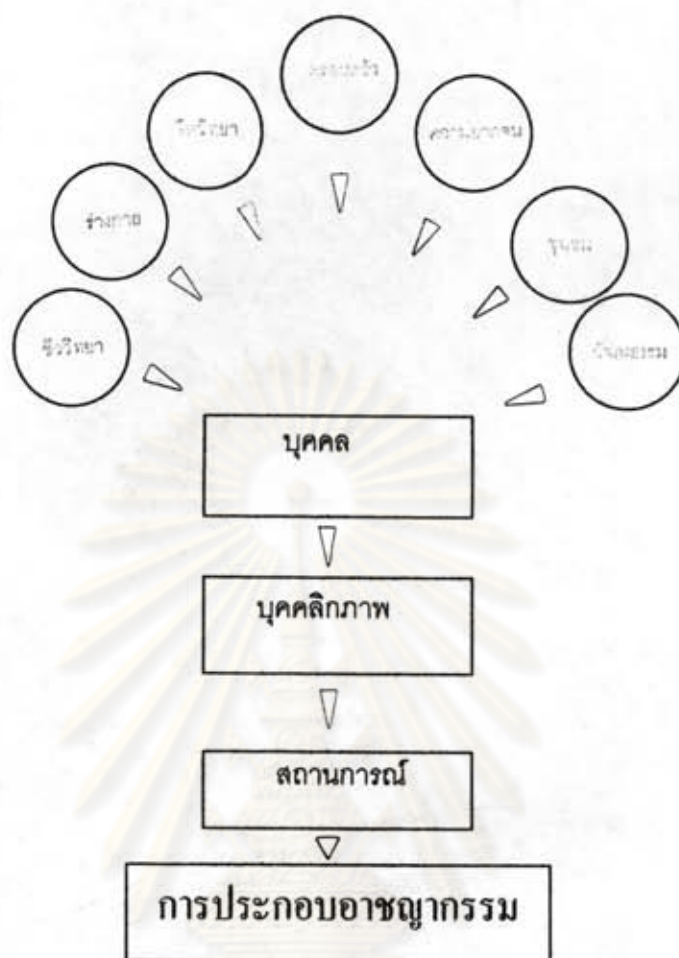
นอกจากนั้น ยังมีการกล่าวถึงอิทธิพลที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมที่อาจผลักดันให้บุคคลกระทำความผิด แม้ว่าจะไม่ถือเป็นสาเหตุเดียวที่ทำให้เกิดการประกอบอาชญากรรมขึ้น อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมีส่วนกระตุ้น หล่อหลอม พฤติกรรมมนุษย์ ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ทำให้มีพฤติกรรมหรือ บุคคลิกภาพ ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรมได้ง่าย เช่น เด็กที่เติบโตจากชุมชนแออัด จะเรียนรู้แนวคิด และวิธีการในการประกอบอาชญากรรมได้มากกว่าเด็กชนบท

แม้ว่าสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมไม่สามารถบ่งชี้ได้ว่าเกิดจากต้นตอที่ใดทุกสิ่งล้วนประกอบกัน เป็นองค์ประกอบ เป็นปัจจัยเกื้อกูล (Factor) ที่มีส่วนทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น จากการศึกษาของนักอาชญาวิทยาที่ผ่านมาพบว่าได้มีปัจจัยที่โน้มน้าวให้เกิดอาชญากรรมได้ อย่างที่พอมองเห็นได้ชัดอยู่ 7 ประการ

1. ปัจจัยในทางชีววิทยา (Biological Factor)
2. ปัจจัยในทางร่างกาย (Physiological Factor)
3. ปัจจัยในทางจิตวิทยา (Psychological Factor)
4. ปัจจัยในทางครอบครัว (Family Factor)
5. ปัจจัยเกี่ยวกับความยากจน (Poverty Factor)
6. ปัจจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรม (Cultural Factor)
7. ปัจจัยเกี่ยวกับชุมชน (Community Factor)

ปัจจัยดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นเป็นแผนภูมิดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 2.3 แสดงการเกิดอาชญากรรม

1. ปัจจัยทางชีววิทยาอันมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม (Biological Factor Related to crimes) นักวิชาการในกลุ่มนี้พยายามใช้ปัจจัยในทางชีววิทยาสืบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเกิดอาชญากรรม เช่น Gall สรุปว่ารูปร่างของอาชญากรโดยอาชีพจะมีลักษณะของกระดูกสันหลังที่ไม่เหมือนคนทั่วไป หรือ Lombroso ซึ่งให้เห็นว่าพฤติกรรมของอาชญากรสามารถถ่ายทอดมาอย่างลูกหลานได้ หรือ ของ Ernest Hooton ได้เปรียบเทียบกลุ่มนักโทษประมาณ 11,000 คน กับข้าราชการจำนวนหนึ่ง สรุปได้ว่าพฤติกรรมของอาชญากรเป็นผลโดยตรงของความบกพร่องทางชีววิทยา

2. ปัจจัยทางร่างกายมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม (Physiological factor Related to crimes) แนวความคิดดังกล่าวได้ใช้การทำงานของระบบประสาทต่อมต่าง ๆ ในร่างกาย ที่มีการทำงานผิดปกติ ทำให้เกิดผลต่อความประพฤติผิดมนุษย์ ซึ่งพอจะพบเห็นได้บ้างว่าคนที่มีรูปร่างใหญ่โตไม่สมส่วน มีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ทำให้เกิดความหวาดระแวง และโทษสังคมในที่สุด

3. ปัจจัยทางจิตวิทยามีส่วนสัมพันธ์กับอาชญากรรม (Psychological factor Related to crimes) แนวความคิดดังกล่าวนี้สามารถอธิบายอาชญากรรมในบางรูปแบบได้เช่นเดียวกัน เช่น บุคคลที่มีจิตใจผิดปกติ (Mental abnormality) เช่น โรคประสาท (Psychoneuroses) โรคจิตหรือ ไซโคซิส (Psychoses) ที่รุนแรงกว่า และโรคจิตประเภท ไซโคพาธ (Psychopathic Personality) คือพวกที่ไม่ยอมประพฤติตัวตามกฎระเบียบของสังคม ซึ่งประเภทนี้จะมีแนวโน้มในการประกอบอาชญากรรมได้มากที่สุด

4. ปัจจัยด้านครอบครัวมีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม (Family factors Related to crimes) การศึกษาถึงสภาพครอบครัวกับอาชญากรรม ส่วนใหญ่จะมุ่งไปที่ครอบครัวที่มีความบกพร่องมากกว่าครอบครัวที่สมบูรณ์ Sheldon และ Eleanor Glueck ได้ให้ความหมายของครอบครัวที่บกพร่องว่า หมายถึงการขาดความสัมพันธ์ในครอบครัว ลักษณะที่ครอบครัวที่มีปัญหาจะทำให้เด็กไม่มีที่พึ่งและง่ายต่อการประพฤตินอกถิ่นนอกราช และมักจะเรียนรู้สิ่งที่ไม่ดี ๆ จากเพื่อนฝูง และพบว่าการกระทำผิดของเด็กมีลักษณะคล้ายคลึงกับการกระทำผิดของบิดามารดาซึ่งแสดงให้เห็นถึงการถ่ายทอดลักษณะทางวัฒนธรรมที่บกพร่องของครอบครัว

5. ปัจจัยทางด้านความยากจนที่มีส่วนสัมพันธ์กับอาชญากรรม (Poverty Factor Related to crimes) เราจะพบว่าผู้ที่กระทำความผิดในทางอาญาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษาน้อย มีรายได้น้อย ไม่มีอาชีพที่แน่นอน นอกจากนั้นปัจจัยทางด้านความยากจนยังมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและการกระทำผิดของเด็กที่เกิดมาในครอบครัวที่ยากจนด้วย

6. ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีส่วนสัมพันธ์กับอาชญากรรม (Cultural Factor Related to crimes) สิ่งใดก็ตามที่มีความสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรม หรือ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในชุมชนหนึ่ง ๆ มีส่วนส่งเสริมทำให้เกิดความเสื่อมแก่วัฒนธรรมและเป็นผลกระทบกระเทือนถึงการประกอบอาชญากรรม เช่น การศึกษา ศาสนา วิธีการพักผ่อนหย่อนใจ ความเชื่อ สื่อมวลชน วัฒนธรรมที่ขัดแย้งกัน และอิทธิพลอื่น ๆ

2.2.4 แนวคิดในการควบคุมอาชญากรรม

แนวความคิดในการป้องกันอาชญากรรมได้มีมาตั้งแต่โบราณ ดังหลักฐานในยุคต้นที่ปรากฏชัดในราว 1800 ปีก่อนคริสตกาลกล่าวคือ ประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (Hammurabi's Code) ได้บัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดก่อสร้างเคหะสถานสำหรับบุคคลอยู่อาศัยมีลักษณะไม่มั่นคงแข็งแรง และเคหะสถานที่สร้างเกิดพังทลายลงเป็นเหตุให้เจ้าของบ้านถึงแก่ความตาย ผู้ก่อสร้างนั้นต้องระวางโทษประหารชีวิต" ประมวลกฎหมายนี้ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของการป้องกันอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมก็ว่าได้ และนับแต่

กลางศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ทฤษฎีว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรม สามารถแยกพิจารณาออกได้เป็นสองแนวคือทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) และแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relation Approach)⁵

1) แนวทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) การศึกษากลยุทธ์ในการลดสถิติคดีอาชญากรรม ได้มุ่งศึกษากันมากในหลาย ๆ มาตรการ ยุทธวิธีหลักของตำรวจอย่างหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรมก็คือ ทฤษฎีบทการบังคับใช้กฎหมาย การตรวจท้องที่ โดยสันนิษฐานในเบื้องต้นว่าหากมีการจัดรูปแบบการตรวจของสายตรวจเดินเท้า สายตรวจรถยนต์ และ ตรวจท้องที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจบ่อยครั้งเท่าใดจะทำให้อาชญากรรมลดลงเท่านั้น ทำให้ มีนักวิชาการของสหรัฐอเมริกาได้มุ่งศึกษาในประเด็นนี้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดรูปแบบสายตรวจ หรือ จำนวนการตรวจ จากการวิเคราะห์ข้อมูลทราบว่าเทคนิคการจัดสายตรวจแต่ละรูปแบบตามการทดลองนั้นไม่ได้ทำให้อาชญากรรมลดลง แต่การเพิ่มกำลังสายตรวจเดินเท้าจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยเฉพาะจะช่วยลดการเกิดคดีประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์ได้มาก แต่จะเป็นเฉพาะในบริเวณที่สาธารณะเท่านั้น

สรุปผลการศึกษานักวิชาการในสหรัฐอเมริกา และในอังกฤษ ทำให้ทราบคำตอบในขั้นนี้ว่าผลของการใช้มาตรการสายตรวจที่จะลดสถิติคดีอาชญากรรมยังไม่เป็นที่น่าพอใจนักเพราะผลที่ได้คือสถิติคดีที่ลดลงกับสิ่งที่เสียไปคือการระดมกำลังคน และ งบประมาณที่ใช้จ่ายจึงทำให้เกิดการศึกษาในแนวทางใหม่อีกต่อมากคือ

2) แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relation) ซึ่งให้เห็นถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมของเมืองที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของอาชญากร โดยใช้แนวทฤษฎีวงรอบ (Concentric Zone Theory) ของBurgess ซึ่งพบว่าสถิติอาชญากรรมเกิดขึ้นสูงมากในบริเวณใจกลางมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าเป็นไปในลักษณะใกล้เคียงกับทฤษฎีวงรอบ (ได้กล่าวแล้วในตอนต้น)

Herbert Gans ได้แสดงแนวความคิดต่อเนื้อที่เรียกว่า "หมู่บ้านในเมือง" (Urban Village) ที่ให้ความสำคัญกับสังคมหน่วยย่อยคือในระดับชุมชน ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดสภาพพื้นที่ในชุมชนที่ดี ก็จะเป็นการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งก็จะช่วยกันสอดส่องดูแลเหตุร้าย และภัยอันตรายต่าง ๆ ที่คนละหมู่บ้านในเมืองนี้ถือเป็นแนวทางหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรมด้วยการจัดสภาพชุมชนเพื่อเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

⁵ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ , เรื่องเดิม , หน้า 13-29

Jane Jacobs⁶ ได้แสดงแนวคิดที่ต่อเนื่องจาก Gans เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น สวนสาธารณะ ถนน ทางเท้า และอาคารสถานที่ต่าง ๆ กับปัญหาอาชญากรรมว่า ในพื้นที่สาธารณะที่มีผู้คนสัญจรไปมา หรือ มีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประกอบธุรกิจการค้า พื้นที่สันติภาพของคนในชุมชนจะทำให้เพิ่ม “ดวงตา” ที่คอยสอดส่องดูแล มีความรับผิดชอบในพื้นที่ส่วนรวมก็จะทำให้โอกาสในการเกิดอาชญากรรมน้อยลง

ทฤษฎีนี้เป็นที่ยอมรับในช่วงต้นทศวรรษนี้ ซึ่งในส่วนของกรมตำรวจได้ให้ความสำคัญกับทฤษฎีนี้เช่นเดียวกัน แต่เป็นในรูปของการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ตำรวจ กับ ประชาชน ทุกสถานีตำรวจโดยเฉพาะในเขตของ กองบัญชาการตำรวจนครบาล (บชน.) จะจัดตั้งเป็นหน่วยงานต้องมีประจำอยู่ทุกสถานีตำรวจ เรียกว่า “ตำรวจชุมชนสัมพันธ์” หรือ “ตชส.” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเพิ่มความสัมพันธ์และสร้างภาพพจน์ที่ดีของตำรวจ ให้ประชาชนได้หันมาให้ความร่วมมือกับตำรวจในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมซึ่งก็นับว่าประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง

2.3 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมกับสภาพแวดล้อม

2.3.1 ความสัมพันธ์ของแนวความคิด

แม้ว่าจะมีนักทฤษฎีหลาย ๆ ท่าน ได้พยายามศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมกันมาเป็นเวลานานนับร้อยปี ทฤษฎีเหล่านี้ได้ถูกคิดค้นขึ้นเพื่อระบุความสัมพันธ์ต่าง ๆ นานา ที่สามารถเป็นสาเหตุของการเกิดอาชญากรรมขึ้นได้ แต่ทฤษฎีเหล่านี้มักจะอ้างถึงถึง 2 ประการสำคัญของสาเหตุการเกิดอาชญากรรม คือ เกิดจากบุคคล และสภาพสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับเหตุของอาชญากรรมนั้นเพื่อต้องการหาแนวทางในการป้องกัน ลด หรือ ควบคุมอาชญากรรมให้มีโอกาสเกิดได้น้อยที่สุด ด้วยการออกมาตรการทางกฎหมาย เพื่อควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ให้เกรงกลัวต่อกฎหมาย การหาความร่วมมือจากประชาชนเพื่อให้ประชาชนมีบทบาทในการควบคุมอาชญากรรมด้วยตนเอง จนกระทั่งถึงแนวทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม

⁶ Jane Jacobs , The Death and Life of the Great American city (harmondsworth : Penguin Book Ltd.,1965 , P. 44-46

สภาพแวดล้อมกายภาพมีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ด้วยเหตุที่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ จะส่งผลต่อการรับรู้ของมนุษย์ด้วยการสื่อความหมายในทางใดทางหนึ่งในลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป สภาพแวดล้อมหนึ่งจะกำหนดลักษณะที่คงที่แน่นอนของพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสภาพแวดล้อมนั้น พฤติกรรมมนุษย์ ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันจะมีความแตกต่างกันไป นอกจากนี้บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันจะมีบุคคลิก อุปนิสัย แตกต่างกันไป บุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันจะมีการพัฒนากระบวนการพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันด้วย หากกล่าวถึงพฤติกรรมมนุษย์ในทางลบคือ พฤติกรรมที่มุ่งจะประกอบอาชญากรรมจะมีส่วนที่แตกต่างกันไป ด้วยเช่นเดียวกัน

Park นักอาชญาวิทยาได้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมของนครชิคาโก สหรัฐอเมริกา ผสานกับแนวคิดของ Burgess (1929) เจ้าของทฤษฎีวงรอบ (Concentric Circles Theory) เกี่ยวกับปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์กลางเมือง ซึ่งผลของการศึกษาพบว่า อาชญากรรมมักมีสถิติสูงมากในบริเวณใจกลางของมหานครชิคาโก ซึ่งเป็นย่านธุรกิจรวมกับย่านที่อยู่อาศัยลักษณะชั่วคราว ปัญหาอาชญากรรม จะลดลงทุกขณะเมื่อถอยห่างจากใจกลางเมืองออกไป⁷ หลังจากการศึกษาของ Park แล้ว ยังมี Clifford R.Shaw และ Henry D.Mckay ที่ได้นำทฤษฎีวงรอบของ Burgess มาศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กอีกด้วย

สำหรับในประเทศไทยผลของการศึกษาของ ร.ต.ท.ญาณพล ยั่งยืน⁸ เรื่อง การศึกษาทางด้านนิเวศวิทยาอาชญากรรม ในเขตกรุงเทพมหานคร (ฝั่งพระนคร) พ.ศ.2525 กล่าวโดยสรุปได้ว่า อาชญากรรมจะเพิ่มสูงขึ้นตามความหนาแน่นของประชากร แสดงให้เห็นว่าอาชญากรรมในเขตเมืองจะสูงกว่าแถบชานเมือง ซึ่งผลของการศึกษาตรงกับ Park , Shaw และ Macky นครชิคาโก กับ กรุงเทพมหานคร จะมีความคล้ายคลึงกันทางสภาพแวดล้อมของเมือง เช่น บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมขึ้นบ่อยครั้งก็จะเกิดขึ้นซ้ำในที่เดิม และมักพบได้ในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรมของเมือง เพราะพื้นที่ดังกล่าวเป็นปัจจัยส่งเสริมอาชญากรรมเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมที่ไม่ดี หรือเรียกว่า "การขาดระเบียบของสังคม" (Social Disorganization)

⁷ William H. Michealson , Man and His Urban Environment A sociological Approach (Massachusette : Addison - wesley Publishing Company , 1976) P 9

⁸ ญาณพล ยั่งยืน , การศึกษาทางด้านนิเวศวิทยาเพื่อวางแผนป้องกันอาชญากรรมในเขตกรุงเทพมหานคร (ฝั่งพระนคร) : วิทยานิพนธ์ ภาควิชาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2525 หน้า 207-208

สำหรับสภาพแวดล้อมในระดับชุมชนได้มีนักวิจัยหลายท่านได้พยายามอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพซึ่งมนุษย์สร้างขึ้น กับพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของสภาพแวดล้อม เช่น ผลการศึกษาของ Festinger ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของคนในกลุ่มอาคารที่มีสภาพทางสังคมเหมือนกัน แต่สภาพที่พหุศาสตร์ต่างกัน ซึ่งได้ให้แนวความคิดว่า ความใกล้ชิดทางกายภาพ (Physical Closeness) ทำให้เกิดการพบปะโดยบังเอิญที่เรียกว่า Passive Contact ซึ่งเป็นผลทำให้กลุ่มคนที่อยู่ในอาคารเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมในสังคม หรือ จัดตั้งเป็นกลุ่ม สมาคม มีการตัดสินใจ มีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ในการศึกษาที่ว่าเป็นเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีผลต่อความสัมพันธ์ของบุคคลลงไปถึงในระดับชุมชน

เมื่อคนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกัน รวมตัวกันเป็นกลุ่มสังคมได้ บริเวณที่ตั้งชุมชนก็จะเกิดขอบเขตพื้นที่ (Territoriality) ซึ่งมนุษย์เราได้เรียนรู้การเป็นเจ้าของพื้นที่มาแต่เด็กด้าบรรพ์ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นสัญชาตญาณพื้นฐานคือการเป็นเจ้าของพื้นที่ สำหรับคนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน มีความรู้สึกร่วมกัน ก็มีความรู้สึกที่จะเป็นเจ้าของอาณาเขตพื้นที่ร่วมกันในชุมชนที่อยู่⁹ ซึ่ง นักวิชาการชื่อ Lyman และ Scott ได้ทำการศึกษาร่วมกันและแบ่งพื้นที่ครอบครองออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. Public territories คือ บริเวณที่บุคคลมีความอิสระในการไปมาในฐานะของความเป็นประชากรของพื้นที่นั้น เป็นสถานที่เปิดสำหรับทุกคน แต่มีการกำหนดข้อปฏิบัติพื้นฐานคือ ต้องเคารพกฎหมาย และ บรรทัดฐานของสังคม ซึ่งตรงกับ พื้นที่สาธารณะ (Public Area) ของ Becker และ Mayo หรือ พื้นที่สาธารณะ

2. Home territories คือ บริเวณ ที่บุคคลหรือผู้มีส่วนร่วม (Regular Participants) มีความสัมพันธ์ รู้สึกใกล้ชิด และควบคุมบริเวณนั้นทั้งหมด มีลักษณะเป็นกึ่ง Public Territories ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยบางประการทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีการใช้สถานที่ดังกล่าวเป็นประจำจนเกิดความคุ้นเคย

3. Interactional territories คือ บริเวณที่มีกิจกรรมทางสังคมเกิดขึ้นบริเวณรอบ ๆ จะมีลักษณะคล้ายถูกล้อมรอบด้วยขอบเขตที่มองไม่เห็น อาณาเขตนี้จะถูกครอบครองและรักษาโดยกลุ่ม

4. Body Territories เป็นอาณาเขตของร่างกายรวมทั้งที่ว่างที่ห่อหุ้มร่างกาย ถือเป็นอาณาเขตส่วนตัว และละเมิดไม่ได้ของบุคคล

⁹ Robert Gutman , ed., *People and Building* (Newyork : Basic books.,1972) PP. 65-79

นอกจากการแบ่งพื้นที่เป็น 4 ประเภทดังกล่าวแล้ว ยังมีนักวิชาการบางท่านได้จัดแบ่งประเภทไว้ด้วย ซึ่งมีความคล้ายคลึงกันมาก ดังนี้

Newman¹⁰ ได้แบ่งพื้นที่ป้องกันตนเองหรืออาณาเขตทางกายภาพออกเป็นระดับต่างๆ อย่างชัดเจน 4 ระดับด้วยกันคือ

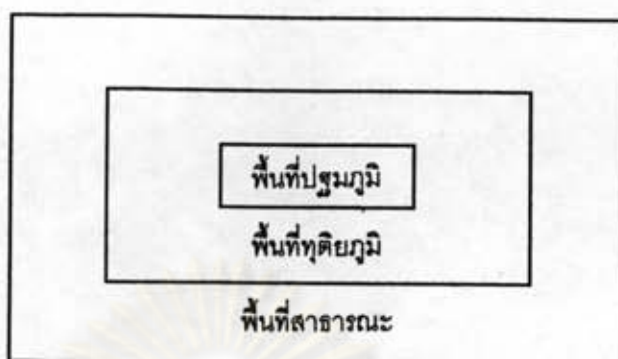
1. อาณาเขตส่วนตัว (Private)
2. อาณาเขตกึ่งส่วนตัว (Semi - Private)
3. อาณาเขตกึ่งสาธารณะ (Semi - Public)
4. อาณาเขตสาธารณะ (Public)

Newman ได้พบว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชญากรรมก็คือ การออกแบบพื้นที่ทุติยภูมิ เช่น ทางเดินหน้าห้องพัก บริเวณหน้าห้องโถงและพื้นที่จอดรถ เพราะในพื้นที่ปฐมภูมิเองแล้วจะยากต่อการเข้าถึงเพราะมีขอบเขตที่ชัดเจนและเจ้าของพื้นที่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และในพื้นที่สาธารณะก็เป็นบริเวณที่มีผู้คนอยู่มากมายซึ่งเหมือนกับการมี “ดวงตา” ฝ้ามองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทำให้ยากต่อการประกอบอาชญากรรม พื้นที่ทุติยภูมิจึงมักตกอยู่ในสภาพที่เรียกว่า “อาณาบริเวณที่ไม่สามารถป้องกันได้” (Non defensible territories) ซึ่งผลการวิจัยก็สอดคล้องด้วยกล่าวคือ คดีการลักขโมยทรัพย์สินรถยนต์ที่ตกเป็นเป้าหมายมักจะเป็นรถยนต์ที่จอดไว้ริมถนนซึ่งมีผู้อยู่อาศัย ซึ่งในบริเวณดังกล่าวขาดการควบคุมพื้นที่ และ “ดวงตา” ฝ้ามอง และผลการศึกษาพบว่าความสูงของอาคารกับการเกิดอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กัน โดยอาคารซึ่งมีขนาดตั้งแต่ 1,000 หน่วย พร้อมทั้งความสูงตั้งแต่ 7 ชั้นขึ้นไป ปรากฏอัตราการเกิดอาชญากรรมในระดับสูง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วไม่ใช่ขนาดของอาคารเพียงอย่างเดียวแต่ต้องเป็นขนาดของอาคารผนวกกับความสูงของอาคารที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ชักนำอาชญากรรมด้วย

Becker , Mayo ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ในชุมชนเมืองกับพฤติกรรมสังคม สามารถแบ่งการใช้พื้นที่เป็น 3 รูปแบบใหญ่ ๆ ตามแนวทางการแสดงสิทธิความเป็นเจ้าของ ได้ดังนี้ คือ¹¹

¹⁰ Oscar Newman , Defensible Space (2 nd.,Newyork : Macmillan Publish co.Inc ., 1976) P 8-9

¹¹ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ , เรื่องเดิม , หน้า 25

แผนภูมิที่ 2.4 แสดงการแบ่งพื้นที่ครอบครองที่ใช้ในการศึกษา

พื้นที่ปฐมภูมิ (Primary Space)

หมายความถึงอาณาบริเวณซึ่งครอบครองและใช้ ประโยชน์โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจำนวนจำกัดรวมทั้งสามารถควบคุมพื้นที่ดังกล่าวได้ในลักษณะถาวร หรือเรียกว่าอาณาเขตส่วนบุคคล (Personal territories) ในพื้นที่ดังกล่าวเอกลักษณ์ความเป็นเจ้าของปรากฏเด่นชัด ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับ "เคหสถาน" ในทางนิติศาสตร์

พื้นที่สาธารณะ (Public Space)

หมายความถึงอาณาบริเวณซึ่งบุคคลทั่วไปสามารถที่จะเข้าไปได้โดยชอบธรรม หรือสามารถใช้ในการสัญจรไปมาได้โดยอิสระภายใต้ของเขตของกฎระเบียบที่กำหนดไว้ เช่น สวนสาธารณะ โรงภาพยนตร์ ศูนย์การค้า ถนน เป็นต้น

พื้นที่ทุติยภูมิ (Secondary Space)

หมายความถึงอาณาบริเวณซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลสามารถแสดงสิทธิการครอบครองพื้นที่รวมทั้งควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ของบุคคลแปลกหน้าได้ในระดับใดระดับหนึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่งพื้นที่ทุติยภูมิจัดเป็นเขตพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ปฐมภูมิและพื้นที่สาธารณะ ตัวอย่าง ของพื้นที่ทุติยภูมิ เช่น ถนนในหมู่บ้านจัดสรร ตรอกซอยย่านที่อยู่อาศัย ทางเดินหน้าห้องพักตามแฟลต ทางเข้าหน้าทาวน์เฮ้าส์ เป็นต้น

ไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการท่านใดต่างได้กำหนดพื้นที่ออกเป็น 3 ประเภท ด้วยกัน คือ พื้นที่สาธารณะ พื้นที่กึ่ง-สาธารณะ และ พื้นที่ส่วนตัว ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นตัวแปรตัวหนึ่งของสภาพพื้นที่ทางกายภาพสำหรับในงานวิจัยชิ้นนี้

อิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีผลต่อการเกิดอาชญากรรมนั้น ได้มีนักวิชาการกลุ่มต่าง ๆ ทำการศึกษาหาความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยก็มีความสนใจศึกษาว่าลักษณะของกายภาพในลักษณะใดที่เอื้ออำนวยต่อพฤติกรรมของอาชญากร ซึ่งพฤติกรรมบางประเภทนั้น จะเกิดขึ้นเฉพาะในสภาพแวดล้อมบางลักษณะเท่านั้น Kevin Lynch¹² ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดวางกลุ่มอาคารบางลักษณะว่ามีผลต่อการติดต่อทางสังคม (Social Relationship) เช่น การจัดกลุ่มอาคารแบบปลายตัน (Cul-de-sac) , ถนนซอยตัน หรือ แบบส่วนกลาง (Court Arrangement) , หรือ ระบบทางเดินเท้ากับการติดต่อทางสังคม ซึ่ง Lynch กล่าวว่า ระบบการจัดวางทางเดินในชุมชนเป็นแนวทางที่กระตุ้นให้เกิดการติดต่อระหว่างเพื่อนบ้านประกอบกับการจัดวางที่พกอาศัยให้เปิดเข้าหากัน และมีทางเท้าใช้ร่วมกันทำให้เพื่อนบ้านมีการติดต่อกัน

ความรู้สึกที่เป็นเจ้าของพื้นที่ และ ปฏิกริยาต่อผู้บุกรุกเข้ามาในอาณาเขตนี้นั้น มนุษย์มีปฏิกริยาต่อต้านการล่วงล้ำในหลายวิธีด้วยกัน เช่น การสร้างรั้วกันขอบเขต หรือ สร้าง Insulation ซึ่งเป็นตัวกั้นการบุกรุก เช่น ทำถนนแคบ ๆ บันไดชั้น ๆ หรือ ใช้เครื่องแบบการแต่งกาย Lynch ได้กล่าวถึงสภาพภายนอกอาคารด้วยว่าสภาพภายนอกอาคาร(The Lay out of Exterior Space) สามารถทำให้บริเวณใดบริเวณหนึ่งปลอดภัยหรือไม่ก็ได้ เช่น การจัดพื้นที่ให้ผู้คนที่อยู่ในชุมชนข้างในเกิดการตื่นตัวมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ การให้แสงสว่างเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจตราของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เครื่องหมายหรือเครื่องหมายสำหรับแสดงอาณาเขตหวงห้าม เป็นต้น

ทฤษฎีหลักที่อธิบายเกี่ยวกับปฏิกริยาของมนุษย์ ที่ถูกกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมกายภาพให้มีพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นการตัดปัจจัยในการกระทำผิด ทำให้คนร้ายไม่สามารถจะลงมือทำได้สะดวก ได้แก่ ทฤษฎีของ Newman¹³ ซึ่งอ้างถึงการจัดวางสภาพแวดล้อมทางกายภาพบางลักษณะที่กระตุ้นความรู้สึกหวงแหนอาณาเขตของตน หรือ เรียกว่าพื้นที่ป้องกันตนเอง (Defensible Space) ซึ่งอยู่นอกห้องพักอาศัยออกมา และเมื่อมีคนแปลกหน้าเข้ามาในพื้นที่ดังกล่าวก็จะถูกจับตามองทันทีถ้าบุคคลดังกล่าวเป็นคนร้ายโอกาสที่จะลงมือกระทำก็เลยน้อยลงหรือหมดไป ซึ่งการกระตุ้นดังกล่าว เป็นผลของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะของชุมชน เช่น โค้งบันได ทางเดินร่วม สนาม และ ถนน ฯลฯ ให้มีคุณสมบัติด้านป้องกันอาชญากรรม วิธี การแบ่งแยกอาณาเขตทางกายภาพที่ชัดเจนดังกล่าว จะทำให้คุณสมบัติด้านการป้องกันตนเองหรือกลุ่มชุมชนดีขึ้น อาคารและลักษณะการจัดวางกลุ่มอาคารบางลักษณะ ทำให้ส่งเสริมให้เกิด Interactional Territories และ

12 Kevin Lynch , Site Planning (2 nd.pd.: Cambridge : the M.I.T. Press , 1973) P. 131

13 Newman , op.cit ., PP 8-9

Home Territories ทำให้คนในกลุ่มรู้สึกว่ามีพื้นที่เดียวกันและทำให้เกิดความระมัดระวังตัวได้ก่อนที่จะมีภัยเข้ามาถึง ถ้าการแบ่งแยกอาณาเขตห้ามบุกรุกนี้ไม่ชัดเจน Schefflen¹⁴ ได้อ้างว่าจะทำให้การป้องกันพื้นที่ดังกล่าวลดคุณภาพลง

นอกจากจะอาศัยความรู้สึกด้านความเป็นเจ้าของอาณาเขตของมนุษย์ ซึ่งอาศัยการกระตุ้นจากกายภาพแล้ว ก็ยังอาศัยการป้องกันอาชญากรรมจากการจัดวางกลุ่มอาคารให้อยู่ในตำแหน่งที่หันหน้าสู่บริเวณที่คิดว่าปลอดภัย เช่น ที่ที่มีการตรวจตราอยู่เป็นประจำ หรือ มีคนใช้มากเป็นต้น บริเวณดังกล่าวได้แก่ บริเวณที่เป็นที่ตั้งหน่วยงานรัฐบาล เป็นต้น บริเวณพื้นที่เหล่านี้จะมีการเกิดอาชญากรรมน้อยมาก ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความรู้สึกปลอดภัยและเป็นการตัดปัจจัยในการกระทำผิด

การแก้ไขหรือปรับปรุงสภาพพื้นที่ในระดับชุมชนตามที่นักวิชาการหลายท่าน ได้เสนอแนะไว้ว่าควรจะแก้ไข สรุปได้ดังนี้

1. การจัดแบ่งพื้นที่

1.1 การพัฒนา หรือ ปรับปรุงพื้นที่ให้มีอาณาเขตซึ่งอยู่ในขอบข่ายอิทธิพลของผู้อาศัยให้มีความชัดเจน โดยการแบ่งย่านที่อยู่อาศัยออกเป็นเขต ๆ (Zones)¹⁵ ให้ผู้อยู่อาศัยสามารถแสดงออกซึ่งความเป็นเจ้าของได้สะดวกและชัดเจน ควรจะต้องมีข้อกำหนดที่ชัดเจนว่าอะไรเป็นบริเวณสาธารณะและอะไรเป็นบริเวณส่วนบุคคล ซึ่งทั้งสองส่วนนี้ไม่สามารถปะปนกันได้เหมือนในชนบท ซึ่ง การปรับพื้นที่ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ได้เช่นกัน เช่น แก้ไขปัญหาการจราจรด้วยการเชื่อมถนนซอยให้เป็นถนนยอมเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้พื้นที่จากพื้นที่ทุติยภูมิ เป็นพื้นที่สาธารณะได้

1.2 การแบ่งแยกพื้นที่ Ibid กล่าวว่า ในบริเวณที่มีการแบ่งพื้นที่เป็นกลุ่มอย่าง ชัดเจน จัดเป็นการสร้างพื้นที่ป้องกันคนร้าย ทำให้เกิดความรู้สึกของความเป็นกลุ่มร่วมกันโดยการจัดสร้างเครื่องกีดขวาง หรือ เครื่องหมายแสดงขอบเขตของกลุ่มให้ชัดเจน ควรมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น มีการสนทนาการในพื้นที่ของกลุ่ม กิจกรรมต่าง ๆ ที่จะถึงคนมาใช้ร่วมกันอาจเป็น ร้านค้า เป็นต้น ซึ่งอาจจะมีจำนวนที่เพียงพอ

14 Albert E Schefflen , Human Territories (New Jersey : Prentice Hall , Engle wood Cliff , 1976) P

สมควร นอกจากนี้คนดูแลร้านค้าหรือพ่อค้าย่อย อื่น ๆ ก็เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อความปลอดภัย เพราะเขาจะเป็นคนเฝ้ามองที่มีคุณภาพ เพราะสามารถตัดโอกาสของคนร้ายที่จะลงมือกระทำผิดได้¹⁶

1.3 หากการแบ่งแยกพื้นที่นั้น ถ้าลดจำนวนครอบครัว หรือ อาคารที่ประกอบกันเป็นกลุ่ม ให้น้อยลงเท่าไร จะทำให้เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของต่อพื้นที่ที่กลุ่มใช้ร่วมกัน และจะยังทำให้สามารถ จดจำสมาชิกในกลุ่มเดียวกันได้แม่นยำยิ่งขึ้น ทั้งนี้ควรมีพื้นที่ที่ต้องให้ใช้ร่วมกันด้วย เช่นมีทางเข้าร่วมกัน

1.4 ลักษณะการจัดกลุ่มอาคาร ควรมีช่องเปิดที่สามารถมองลงไปยังพื้นที่ที่ล่อแหลมต่อ การเกิดอาชญากรรม เช่น อาคารริมถนน ควรมีช่องหน้าต่างมองออกไปบริเวณพื้นที่ถนน ทำให้เพิ่ม “ดวง ตา”¹⁷ หรือ เพิ่มความปลอดภัยให้กับคนเดินถนน

1.5 การเลือกรูปร่างอาคาร ควรเลือกเฉพาะที่เป็นประโยชน์จริง ๆ มิใช่เลือกตามความ นิยม แต่เลือกเพื่อประโยชน์ของชุมชน

1.6 ตำแหน่งหน้าต่างของที่พัก จะต้องทำให้ผู้อยู่อาศัยสามารถสำรวจหรือมองเห็นพื้นที่ สาธารณะทั้งภายนอกและภายในที่อยู่อาศัยซึ่งกันและกัน

1.7 คำเนิ่งถึงความยากง่ายต่อการรुक้าเข้าสู่ตัวอาคาร รั้วเป็นขอบเขตจากพื้นที่ สาธารณะเข้าสู่พื้นที่ส่วนตัว ดังนั้นลักษณะความยากหรือง่ายในการผ่านย่อมมีผลต่อการเกิดอาชญากรรม ลักษณะรั้วที่เข้ายากย่อมมีสถิติอาชญากรรมต่ำกว่ารั้วที่เข้าง่าย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁶ บริหาร เสียงอารมณ์ , การวางผังถนนในชุมชนพักอาศัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโจรกรรม
วิทยานิพนธ์ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ (เคหะการ) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2523 หน้า 34-40

¹⁷ Jacab ; op.cit ., PP 44-46

2. การจัดพื้นที่ถนน

2.1 การจัดพื้นที่ถนนที่มีทางเข้าออกหลายทาง จะก่อปัญหาด้านการควบคุมเพราะคนภายนอกจะเข้ามาใช้พื้นที่ภายในได้ทำให้การควบคุมเป็นไปได้ยาก และเป็นสาเหตุให้เกิดอาชญากรรมประเภทต่างๆ ได้ หากเป็นการจัดพื้นที่ให้มีทางเข้าออกเหลือน้อยหรือเหลือเพียงทางออกทางเดียวจะช่วยให้ง่ายต่อการสังเกตบุคคลแปลกหน้า

2.2 จะต้องมี “ตา” (Eye) บนถนน เป็น “ตา” ของมนุษย์หมายถึงบริเวณที่มีผู้คนสอดส่องดูแลพื้นที่ตนเอง และชุมชน จึงเปรียบเสมือน “ดวงตา” ของถนนใน ชุมชนนั้น ๆ ว่าสามารถลดช่องโอกาสของอาชญากรที่จ้องจะประกอบอาชญากรรมได้ ซึ่งจะต้องมีลักษณะที่เป็น “ดวงตา” ที่มีความรับผิดชอบ และ มีอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะในจุดที่ล่อแหลม เพราะโอกาสของการเกิดอาชญากรรมมักเกิดบริเวณที่อับสายตา (Blind Spot)¹⁸

2.3 ทางเท้าหรือริมถนน จะต้องมิผู้ใช้อย่างต่อเนื่องกัน มีคนอยู่บนถนนมากพอที่จะเพิ่มปริมาณ “ตา” บนถนนและต้องพยายามให้คนบนตึกมีโอกาสมองดูคนบนถนนตามจุดต่างๆ ในปริมาณที่มากพอที่จะป้องกันอาชญากรรมต่าง ๆ บนถนนได้

2.4 อาชญากรรมมักจะเกิดขึ้นตามทางเดินกว้างมากกว่าทางเดินที่แคบ เนื่องจาก Hall ได้ให้เหตุผลว่าความชัดเจนในการมองเห็นในระยะใกล้มีความชัดเจนในการมองมากขึ้นซึ่งเป็นการปิดโอกาสในการกระทำความผิดของอาชญากร

2.5 ควรมีแสงสว่างบริเวณทางเดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลากลางคืน ซึ่งยังมีแสงสว่างสามารถส่องในพื้นที่สาธารณะให้มองเห็นได้มากเท่าใด โอกาสที่จะเกิดคดีอาชญากรรมจะน้อยลงเท่านั้น

2.6 ขอบเขตรั้วบ้านเป็นที่แสดงอาณาบริเวณแล้ว มีความสำคัญสำหรับ “ดวงตา” ถ้ารั้วบ้านสูงเกินไป หรือ รั้วบ้านที่ทึบเกินไป ทำให้ขาดลักษณะของการมองเห็นที่ดี ลักษณะที่เรียกว่า จะทำให้เกิด “ตา” จับจ้องบนถนนโดยเกิดจากการมองเห็นมี 2 ลักษณะคือ¹⁹

¹⁸ Edward T Hall , The Hidden Dimension (Newyork : A Doubleday Anchor Book , 1969) , P 113-124

¹⁹ บริหาร เสี่ยงอาชญากรรม , เรื่องเดิม , หน้า 38-39

1. แบบที่มองจากถนนสู่ตัวบ้าน เกิดจากการกำหนดจำนวนคน รถ ซึ่งจะสัญจรไปมา บน ถนน ถ้าเป็นถนนสายประธาน มักจะมีคนสัญจรอยู่เกือบตลอดเวลา ทำให้คนร้ายไม่มีโอกาสที่จะดำเนินการ ได้ หรือ อาจเกิดจากกิจกรรมบางอย่าง ที่จัดให้มีขึ้นริมถนน เช่น ร้านค้าตามมุมซอย ป้ายรถประจำทาง หรือป้อมตำรวจ ฯลฯ ซึ่งมีคนประจำอยู่ตลอดเวลา ทำให้เขาเป็นยามดูและชุมชนไปโดยไม่รู้ตัว บ้านที่อยู่หน้า หน้าเข้าสู่ถนนสายนี้ มักจะปลอดภัย

2. มองจากตัวบ้านมาสู่ถนน เพราะคนมักจะสนใจคนอื่นอยู่เสมอ การได้เห็นได้ยินกิจกรรม ของคนเป็นการผ่อนคลายอย่างหนึ่ง ซึ่งเราสามารถจะใช้ความรู้สึกอันนี้มาช่วยในการจัดพื้นที่ซึ่งสามารถมองเห็น ได้ชัด เช่น ถนนหน้าบ้าน และผสมกับการมีกิจกรรมบางประเภทเข้าไป เพื่อจะได้กระตุ้นให้เกิดความ สนใจที่จะมอง และการมองดังกล่าวจะต้องไม่มีอุปสรรคในการมองเพราะการแสดงออกนั้นจะต้องแสดงออก ให้เห็นจึงจะให้ความรู้สึกกิจกรรมดังกล่าวจึงควรเกิดขึ้นในระยะที่ไม่ห่างนัก รวมทั้งแสงสว่างที่เอื้ออำนวย ต่อการมองเห็น ก็ควรจะชัดเจนพอสมควร ซึ่งจากเหตุผลนี้จะก่อให้เกิดผลดีต่อคนเดินถนนด้วย เนื่องจากเป็น การตัดปัจจัยในกากระทำความผิดประเภทอื่น ๆ ได้

2.3.2 แนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม²⁰

แนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Theory of Crime Control Through Environmental Design - CED) หรือ ใช้อักษรย่อว่า "ทฤษฎี ค.อ.ส." มีพื้นฐานมาจากแนวความคิด ผสมผสานระหว่างทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายซึ่งได้เริ่มต้นก่อน ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ ทฤษฎี ค.อ.ส. เสนอ ว่า แนวทฤษฎีทั้งสองต่างมีคุณประโยชน์ทั้งในทางทฤษฎี (Theoretical Utilities) และในทางปฏิบัติ (Pragmatic Utilities) แต่ในสถานการณ์และสภาพพื้นที่ต่างกันสมควรที่จะนำกรอบทฤษฎีและมาตรการภายใต้ แนวทฤษฎีทั้งสองนี้มาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ ทฤษฎี ค.อ.ส. นอกจากจะมุ่งประสานแนวทฤษฎีทั้งสอง แล้ว ยังมุ่งพัฒนาบททฤษฎี (Theoretical Proposition) สำหรับอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของ อาชญากร ซึ่งเป็นความพยายามที่จะเชื่อมโยงอาชญาวิทยาเข้ากับสาขาพฤติกรรมศาสตร์ทั่วไป สำคัญ ของทฤษฎี ค.อ.ส. สามารถพิจารณาเป็น 4 บททฤษฎีคือ

²⁰ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ , เรื่องเดิม , หน้า 17 - 23

บททฤษฎีที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนักไม่ละเมิดกฎหมาย (O +) กับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย (E +) ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมาย (B +)

$$O + \times E + = B +$$

บททฤษฎีที่ 2 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนักละเมิดกฎหมาย (O -) กับสภาพแวดล้อมขัดขวางการละเมิดกฎหมาย (E +) ก่อให้เกิดพฤติกรรมพยายามละเมิดกฎหมาย (B ±)

$$O - \times E + = B \pm$$

บททฤษฎีที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนักไม่ละเมิดกฎหมาย (O +) กับสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย (E -) ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมายแฝง (B ±)

$$O + \times E - = B \pm$$

บททฤษฎีที่ 4 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนักละเมิดกฎหมาย (O -) กับสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการละเมิดกฎหมาย (E -) ก่อให้เกิดพฤติกรรมละเมิดกฎหมาย (B -)

$$O - \times E - = B -$$

O คือ สำนักของบุคคลในการที่จะละเมิดกฎหมายหรือไม่ละเมิดกฎหมาย

E คือ สภาพแวดล้อมบุคคลในทางเอื้ออำนวย หรือ ขัดขวางต่อแนวโน้มละเมิด หรือ ไม่ละเมิดกฎหมาย

B⁺ คือ พฤติกรรมพยายามละเมิดกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลมีความสำนึกหรือแนวโน้มที่จะละเมิดกฎหมายในช่วงเวลาหนึ่ง แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อมขัดขวางหรือไม่เอื้ออำนวยจึงทำให้เกิดการกระทำนั้น เป็นไปได้เพียงการพยายามกระทำผิด กรณีเช่นนี้ แสดงถึงความแกร่งของสภาพแวดล้อม

B[±] คือ พฤติกรรมไม่ละเมิดกฎหมายแฝง กล่าวคือ ในสภาวะปกติบุคคลประเภทนี้จะมีสำนึกไม่ละเมิดกฎหมาย ทั้งที่สภาพแวดล้อมเปิดโอกาสให้หรือแฝงไว้ด้วยช่องโอกาส แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้น

ประสบปัญหาทางการเงิน ในลักษณะไม่สามารถให้ผู้อื่นล่วงรู้ได้ จึงมักเปลี่ยนจิตสำนึกไม่ละเมิดกฎหมายมาเป็นสำนึกละเมิดกฎหมาย พฤติกรรมจึงเปลี่ยนจาก B เป็น B ได้

ตามหลักทฤษฎี ค.อ.ส. การกล่อมเกล้าและปลูกฝังแนวโน้มน่าละเมิดกฎหมายสำหรับบุคคลจัดเป็นแผนระยะยาว ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายสถาบันทางสังคม เริ่มจากครอบครัว สถานศึกษา ศาสนา และ การเมือง เป็นต้น และจำเป็นต้องใช้ระยะเวลายาวนานต่อเนื่องตลอดชั่วอายุของบุคคลแต่ละคน สำหรับการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อขัดขวางการละเมิดกฎหมาย ถือเป็นแผนเร่งด่วน และต่อเนื่องซึ่ง ดร.ปุระชัยฯ ได้เสนอวิธีการหรือมาตรการที่จะนำไปสู่เป้าประสงค์ของการควบคุมอาชญากรรม โดยกำหนดเป็นมาตรการในส่วนของคุณภาพแวดล้อมทางกายภาพ กล่าวคือ

การวางผังเมืองและชุมชน โดยการสร้างและวางผังชุมชนให้มีลักษณะสัดส่วนที่สอดคล้องกัน เพื่อลดการแก่งแย่งแข่งขันในการใช้พื้นที่ถนน รวมทั้งบริการสาธารณะต่างๆ ลดจุดมุ่งหมายที่ขัดแย้งกันและเพิ่มอำนาจการสอดส่องตรวจตราอาคารสถานที่ทั้งของรัฐบาล และเอกชน จัดสภาพแวดล้อมในละแวกบ้านย่านอยู่อาศัยให้มีลักษณะส่งเสริมให้ผู้อยู่อาศัยในย่านนั้นได้ใช้ประโยชน์ ได้ควบคุม และพัฒนาความเป็นเจ้าของชุมชน กล่าวคือ การมุ่งรักษาพื้นที่ทุติยภูมิให้คงอยู่และเพิ่มขนาดขึ้นในย่านที่อยู่อาศัย จัดสภาพแวดล้อมในย่านธุรกิจการค้าควรเตรียมการวางแผนล่วงหน้าเช่นขนาดของถนน การสร้างบริเวณที่จอดรถ การจัดการจราจร การรักษาความปลอดภัย และการขยายตัวของสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมให้สาธารณชนจำนวนมากที่สุดได้ใช้ประโยชน์สูงสุดจากพื้นที่สาธารณะโดยต่อเนื่องตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งลดความโดดเดี่ยวและการแยกตัวอันจะทำให้ย่านธุรกิจการค้าและพื้นที่สาธารณะต่างๆ ตกเป็นเป้าหมายของอาชญากรได้โดยง่าย

การเสริมสร้างความปลอดภัยด้วยมาตรการทางกายภาพอื่น ๆ ก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มแสงสว่างไม่ว่าภายในหรือภายนอกอาคารจะเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งให้ผลดีที่สุดในการยับยั้งคดีลักทรัพย์ การบุกรุก หรือ แม้แต่การปล้นทรัพย์ (Hemplill 1917:19) เนื่องจากแสงสว่างช่วยเพิ่มโอกาสที่จะพบเห็นและจดจำตำหนิรูปพรรณของคนร้ายและพฤติกรรมอาชญากรได้ชัดเจนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสืบสวนจับกุมผู้กระทำความผิดแล้ว แสงสว่างจึงจูงใจให้สุจริตชนใช้พื้นที่สาธารณะในยามค่ำคืนมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ลดอาชญากรรมที่รุนแรงบนท้องถนน และโดยเฉพาะลานจอดรถในอาคารที่พบเห็นโดยทั่วไปในเขตกรุงเทพฯ เราสามารถสังเกตได้ว่ามีบางแห่งยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการให้แสงสว่างภายในบริเวณที่จอดรถในอาคาร มีจำนวนไม่น้อยที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นน่าจะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับอาชญากรรม ยังคงมีปัจจัยอีกหลายประการที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมขึ้น ณ บริเวณใดบริเวณหนึ่ง เช่น ที่ตั้งของทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ในการป้องกันปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มาตรการทางกฎหมาย ฯลฯ ผู้วิจัยได้รวบรวมผลการศึกษานักวิชาการที่เกี่ยวข้องนำมาอ้างอิงเพื่อสนับสนุนสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการจัดผังเมืองและผังชุมชน ซึ่งจะได้ทำการศึกษาในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย